

3 Sportbeleid

Koen Breedveld en Hugo van der Poel (Mulier Instituut)

3.1 Introductie

Het is voor het sportbeleid een enerverende periode geweest. In 2010 en 2012 waren er kabinetswisselingen. In 2009 omarmde het toenmalige kabinet het Olympisch Plan 2028 en in 2012 liet de nieuwe regering de ambitie weer los om de Olympische Spelen naar Nederland te halen. Sport was veelvuldig in het nieuws, al was dat lang niet altijd positief (denk aan de dopingbekentenissen in het wielrennen, *matchfixing* en de dood van grensrechter Richard Nieuwenhuizen). In de top van meerdere sportorganisaties deden zich belangwekkende veranderingen voor. De recessie deed haar invloed gelden, zij het minder dan in aanpalende beleidsterreinen, zoals recreatie en cultuur.

In dit hoofdstuk schetsen we de belangrijkste beleidsmatige ontwikkelingen sinds 2008. Het accent ligt daarbij op het landelijke sportbeleid. We bespreken eerst de veranderingen in het sportbeleidsnetwerk (§ 3.2). Aansluitend gaan we in op de belangrijkste beleids-thema's (§ 3.3). We sluiten het hoofdstuk af met een korte samenvatting van de voorafgaande jaren en een vooruitblik op de jaren die komen. De opzet van dit hoofdstuk is daarmee vergelijkbaar met die van de beleidshoofdstukken in de *Rapportage Sport 2008* en eerder. Voor de introductie van de diverse spelers in het sportbeleidsnetwerk en beleidsmatige thema's tot aan 2008 wordt naar die hoofdstukken verwezen.

3.2 Spelers in het sportbeleidsnetwerk: doelstellingen en taakverdeling

De belangrijkste spelers in het sportbeleidsnetwerk zijn de directie Sport van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (vws), de gemeenten en Nederlands Olympisch Comité* Nederlandse Sport Federatie (NOC*NSF) als vertegenwoordiger van de georganiseerde sport. We schetsen kort de ontwikkelingen bij deze drie centrale spelers in de periode 2008-2014. We wijden een aparte paragraaf aan de projectorganisatie Olympisch Vuur, die werd opgericht voor de uitvoering van het Olympisch Plan 2028 (OP 2028). In de paragraaf 'Overige' passeren de meest opmerkelijke ontwikkelingen bij andere spelers in het sportbeleidsnetwerk en in de organisatie en samenstelling van het netwerk zelf.

3.2.1 Ministerie van vws, directie Sport

De sport start het tijdvak 2008-2014 onder Balkenende IV (CDA, PvdA en CU) met Jet Bussemaker (PvdA) als bewindspersoon. Dat kabinet valt uit elkaar tijdens de winterspelen van Vancouver. Op 14 oktober 2010 treedt het eerste kabinet Rutte aan (VVD, CDA, met gedoogsteun van PvdV). Sport krijgt voor het eerst een minister van sport, Edith Schippers (VVD). November 2012 maakt Rutte I plaats voor Rutte II (VVD, PvdA). Op vws blijft Schippers minister van Sport.

Schema 3.1

Tijdslijn sportbeleid rijksoverheid 2009-2014

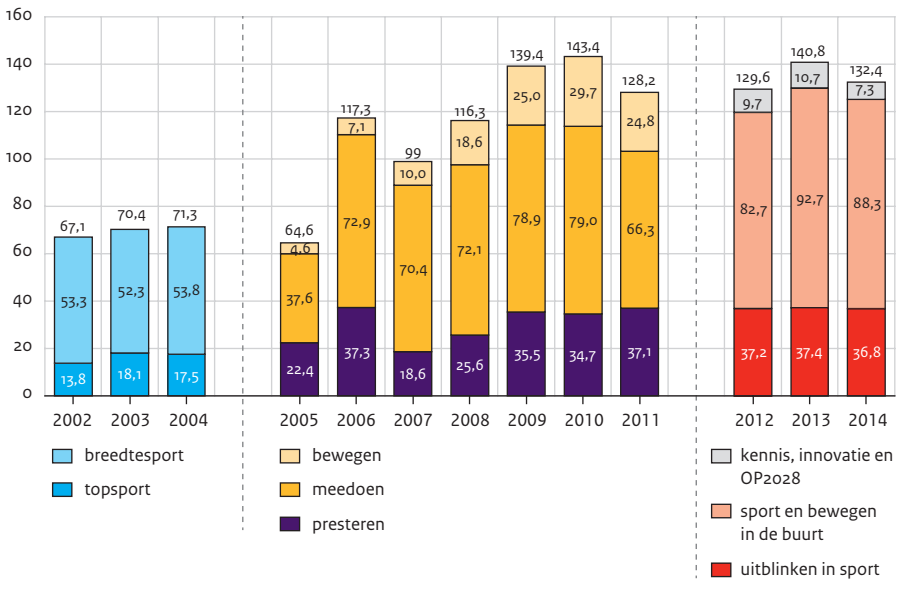
	2009	mrt	Start platform Sport, Bewegen en Onderwijs
		jul	Kabinetsstandpunt Uitblinken op alle niveaus
		sep	Opstellen voorzitter council OP 20128
	2010	jan	Eerste jaarcongres Olympisch Vuur
Val Balkenende IV		feb	
		mei	Bolhuis volgt Terpstra op als voorzitter NOC*NSF; Dielessen directeur NOC*NSF
		jun	Kennisagenda Sport 2011-2016
		aug	Studie Top 10 NOC*NSF
Rutte I		okt	Opstellen wordt minister en stopt als voorzitter council OP2028
		dec	Verlies bid WK 2018
	2011	jan	Eric Eijkelberg directeur Olympisch Vuur; Sectorplan Sportonderzoek en - onderwijs 2011 -2016; Europese Commissie presenteert werkplan sport 2011- 2014
		apr	Actieplan Veilig Sport Klimaat
		mei	Beleidsbrief <i>Sport en Bewegen in Olympisch Perspectief</i> ; Beleids- doorlichting Sport in Tweede Kamer
		sep	Eurlings voorzitter council OP2028
		nov	Kosten-baten analyse Olympische Spelen
Motie van wantrouwen SP	2012	mrt	
Val Rutte I		apr	
		mei	NOC*NSF sportagenda 2012-2016
		jun	Kamerbrief 'kennisbeleid sport'
		jul	Einde platform Sport, Bewegen en Onderwijs; SCP-rapport <i>Versterking data-infrastructuur Sport</i>
		okt	Start onderwijsagenda Sport, Bewegen en Gezonde Leefstijl
Rutte II		nov	
		dec	Opheffen Olympisch Vuur; overlijden Richard Nieuwenhuizen
	2013	jan	Publicatie <i>Actieprogramma Taskforce Sport en Bewegen in de Buurt</i>
		mrt	Kamerbrief 'vervoersregeling teamsporters met een beperking'
		apr	Kamerbrief reactie rapportage <i>Taskforce Sport en Bewegen in de Buurt</i> ; Kamerbrief over intensiveringsmaatregelen 'Naar een veiliger sportklimaat'
		jun	Kick off Onderzoeksprogramma Sport
		jul	Kamerbrief 'anti-doping' (commissie Sorgdrager)
		sep	Eurlings IOC lid
		okt	Aankondiging sportnetwerk; kamerbrief match fixing;
		nov	Beleidskader sportevenementen; kamerbrief 'bewegingsonderwijs'
	2014	feb	Rondetafelgesprek Bewegingsonderwijs
Gemeenteraadsverkiezingen		mrt	
		apr	Erkenning sportgeneeskunde
Verkiezingen Europees parlement		mei	
		jun	Europese Commissie kondigt Europese Sportweek aan
		jul	Wet Markt en Overheid van toepassing; Kamerbrief 'herijking loterijstelsel'

Toen Bussemaker aantrad, februari 2007, was de nota *Tijd voor Sport* nog leidend. Deze nota kwam tot stand in 2005/2006¹ en fundeerde het beleid met drie pijlers: bewegen, meedoen en presteren.² Voortbordurend op deze nota brengt Bussemaker in het najaar 2007 de beleidsbrief *De Kracht van Sport* uit. Hiermee wordt de ‘combinatiefunctionaris’ geïntroduceerd, die moet zorgen voor een betere verbinding tussen school en sport en uitbreiding van het aantal sport- en beweegmogelijkheden op en rond scholen (zie Breedveld et al. 2008: 55 en noot 18).

Breedveld en anderen (2011) voeren in opdracht van de Tweede Kamer een beleidsdoorlichting³ uit van het (landelijke) sportbeleid 2005-2010. Ze concluderen dat er bij de beleidspartners draagvlak is voor het sportbeleid en dat Nederlanders in vergelijking met andere Europese inwoners veel aan sport doen. Ook op het vlak van topsport scoort Nederland hoog, zeker wanneer wordt gekeken naar landen met een vergelijkbare rijkdom en omvang. De onderzoekers bevelen aan meer focus aan te brengen in het beleid (beperking tot enkele programma’s) en tot een betere afstemming te komen tussen sportbeleid (voornamelijk vws) en beweegbeleid, in het bijzonder het bewegingsonderwijs bij het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (ocw).

Figuur 3.1

Gerealiseerde en begrote uitgaven sport, 2008-2014 (in miljoenen euro’s)

Minister Schippers informeert de Kamer over haar plannen als ze in april 2011 het actieplan *Naar een veiliger sportklimaat (vsk)* presenteert en in mei 2011 de beleidsbrief *Sport en Bewegen in Olympisch Perspectief*. Wat de breedtesport betreft concentreren de middelen zich nu in twee grote langlopende programma’s: Sport en Bewegen in de Buurt (sbb; zie

§ 3.3.1 en hoofdstukken 11 en 13) en vsk (zie § 3.3.2 en hoofdstuk 14). Sport en bewegen zijn nu de kernwoorden van het beleid, dat zich echter minder dan voorheen met concrete indicatoren laat monitoren. De uitvoering van de programma's is gedelegeerd aan respectievelijk NOC*NSF en een SBB-stuurgroep, bestaande uit vertegenwoordigers van VWS, NOC*NSF, VNG, VNO-NCW en MKB-NL.⁴ Het ministerie van VWS beperkt zich tot een regie op hoofdlijnen.

De kabinetswisseling van 2012 heeft geen gevolgen voor de inhoud van het rijkssportbeleid. Beide kabinetten Rutte slagen erin om de sport te vrijwaren van grote bezuinigingsoperaties (zie figuur 3.1).

3.2.2 NOC*NSF

NOC*NSF overkoepelt de Nederlandse sportbonden en een aantal specifieke sportorganisaties. Zij is daarmee de service-organisatie voor de eigen achterban en belangenbehartiger van de georganiseerde sport en in toenemende mate van sport in de volle breedte.⁵

In 2012 kwam NOC*NSF met zijn vierde 'integrale beleidsplan van de sport' onder de titel *Sport Inspireert. Sportagenda 2016*. De hoofdlijnen uit eerdere sportagenda's – verhoging sportdeelname, topsport en randvoorwaarden – blijven ook in deze sportagenda goed zichtbaar, maar er wordt een meer 'Rotterdamse' aanpak aangekondigd: 'Van woorden naar daden [...]. We gaan focussen. Denken en handelen in doorbraken. Minder regelgeving, minder papierwerk, meer actie.' (NOC*NSF 2012: 9). Op het gebied van sportparticipatie worden de ambities concreet geformuleerd (NOC*NSF 2012: 14): de sportdeelname moet omhoog van 65% naar 75%,⁶ 60% van de bevolking moet vaker dan 40 keer per jaar sporten (in 2012 50%), 70% gaat voldoen aan de combinorm (in 2012 60%, voor uitleg van de norm zie hoofdstuk 10), de deelname aan competities en wedstrijden stijgt met 10% en het aandeel mensen dat lid is van een vereniging of andere aanbieder stijgt van 29% in 2012 naar 35% in 2016. Het sportstimuleringsbeleid ademt een marktgerichte aanpak, waarbij enerzijds veel aandacht is voor de wensen en behoeften van onderscheiden doelgroepen, en anderzijds het aanbod 'in de lokale [ook wel: gouden] driehoek' (NOC*NSF 2012: 37), gevormd door accommodaties, kader en sportaanbod. De aandacht voor het aanbod beperkt zich niet tot de traditionele sportvereniging. NOC*NSF zet in op een ontwikkeling naar open en wijkgericht beleid, waarbij verenigingen en accommodaties ruimte gaan bieden aan meerdere sporten, naar gelang de behoefte in de nabije omgeving. Bovendien spreekt NOC*NSF nadrukkelijk over ander aanbod dan het verenigingsaanbod, zoals informele loop- en fietsgroepen, fitnesscentra, klimhallen enzovoort.

Voor topsport blijft de Top 10-ambitie (behoren tot de tien beste topsportlanden ter wereld) uit de vorige Sportagenda staan. Wel brengt NOC*NSF meer focus aan. Ze zet de beschikbare middelen voor een groter deel in op bewezen succesvolle programma's. Dit betreft in het bijzonder de acht sporten (hippische sport, hockey, judo, roeien, schaatsen, wielrennen, zeilen en zwemmen) waarin Nederland sinds 1948 96% van de medailles haalde, maar waar tot 2012 slechts een kwart van het topsportgeld naar toe ging. Er blijft daarnaast niettemin ruimte voor potentieel succesvolle programma's in

andere sporten, al was het maar om de basis van acht medailles genererende sporten te verbreden (zie § 3.3.3).

De derde lijn in de Sportagenda betreft de 'voorwaarden voor succes'. NOC*NSF en de sportbonden willen zich organisatorisch versterken en de sport beter vermarkten. Financieel heeft de sportkoepel het de laatste jaren lastig. De Lottogelden liepen in 2013 terug naar 43 miljoen euro, waar was uitgegaan van 52 miljoen.⁷ Bij de algemene ledenvergadering van mei 2014 presenteerde NOC*NSF een verlies van 11,2 miljoen euro en kondigde bezuinigingen aan.

Juni 2014 werden tijdens een extra algemene ledenvergadering de statuten aangepast en de mogelijkheden om tot NOC*NSF toe te treden verruimd. Ook (koepels van) andere sportaanbieders, zoals de Richard Krajicek Foundation, Rotterdam Sportsupport en Fit!Vak kunnen voortaan toetreden tot NOC*NSF. Hiermee ontwikkelt NOC*NSF zich tot een brancheorganisatie Sport.

3.2.3 Gemeenten

Het aantal gemeenten is gedaald van 443 in 2008 naar 403 in 2014. Gemeenten besteedden in 2012 bijna 1,5 miljard aan sport en hadden 350 miljoen aan inkomsten, zodat ze per saldo 1149 miljoen uitgaven aan sport (zie hoofdstuk 8). Financieel hebben gemeenten te maken met bezuinigingen. In 2013 gaf 93% van de gemeenten aan al te hebben bezuinigd of te verwachten in de komende collegeperiode te gaan bezuinigen op sport (Hoekman et al. 2013). Ze bezuinigen vooral op kosten van sportaccommodaties en op subsidies. In de nieuwe collegeakkoorden van 2014 zetten gemeenten deze lijn door en verwachten ze veel van een grotere 'zelfredzaamheid' van sportverenigingen (Hoekman en Van der Bol 2014). Tegelijkertijd is er veel aandacht voor de betaalbaarheid en toegankelijkheid van sport voor de minima en mensen met een beperking.

70% van de gemeenten is lid van de Vereniging Sport en Gemeenten (vsg), gehuisvest bij de Vereniging Nederlandse Gemeenten (vng) in Den Haag. Ze ondersteunt lidgemeenten, stimuleert visieontwikkeling en kennisuitwisseling, en acteert als intermediair richting andere beleidspartners, zoals NOC*NSF en de rijksoverheid. Mede ingegeven door het Olympisch Plan 2028 (OP2028) kwam de vsg in 2010 met het visiedocument *Nederland Sportland*, met daarin een eigen visie op de rol van de gemeenten in de realisatie van de ambities zoals vastgelegd in OP2028. In dit document worden een basismodel voor gemeentelijk sportbeleid ontwikkeld en enkele plusvarianten. Ook met het wegvallen van de steun van de nationale overheid voor het binnenhalen van de Olympische Spelen waren deze modellen de afgelopen vier jaar handzaam voor het structureren van discussies over en visies op het gemeentelijke sportbeleid.

Jaarlijks organiseert de vsg de verkiezing van de sportgemeente van het jaar (2009: De Bilt, 2010: Den Bosch, 2011: Arnhem, 2012: Weert, 2013: Eindhoven, 2014: Tilburg).

3.2.4 Olympisch Vuur

Juli 2009 komt staatssecretaris Bussemaker met het kabinetsstandpunt *Uitblinken op alle niveaus* (vws 2009). Daarin onderschrijft het kabinet de ambities van het kort daarvoor door NOC*NSF uitgebrachte OP2028 (NOC*NSF 2009). De leidende gedachte hiervan was dat Nederland zich tot 2016 zou ontwikkelen als Nederland Sportland, en dat daarna de afweging zou plaatsvinden of Nederland toe was aan het organiseren van de Spelen. In die functie bood het OP2028 een impuls om nog nadrukkelijker dan voorheen te werken aan het verhogen van de sportdeelname, te investeren in accommodaties en grote topsport-evenementen naar Nederland te halen.

Het kabinet voorziet een 'omvangrijk en complex proces, waar veel partijen bij betrokken zijn. [...] Toch zegt het kabinet volmondig "ja" tegen dit proces. Vanuit de verantwoordelijkheden van de rijksoverheid zal het kabinet in dit proces participeren en de organisatie rond het Olympisch Plan 2028 ondersteunen.' (vws 2009: 40). Samenwerking met maatschappelijke organisaties en bedrijfsleven, vooral ook buiten de sport, is 'absoluut noodzakelijk' om de doelen van het OP2028 te laten slagen. NOC*NSF had voorgesteld de samenwerking vorm te geven in een alliantie. Het kabinet neemt dit voorstel over. Het kabinet verwacht van alle partners in de alliantie dat ze niet alleen 'mooie intenties' verwoorden, maar ook daadwerkelijke prestaties leveren. Ze zegt 1 miljoen per jaar toe voor de periode 2009-2011, als bijdrage aan de inrichting van het *program office*, dat de alliantie moet ondersteunen (vws 2009: 41). Dit *program office* gaat Olympisch Vuur heten en houdt kantoor op Papendal. September 2009 treedt Ivo Opstelten aan als voorzitter van de 'council' van het OP2028, januari 2010 is het eerste Olympisch Vuur Jaarcongres. Als het kabinet-Rutte I aantreedt, in oktober 2010, is het Olympisch Vuur zijn voorzitter kwijt, omdat Opstelten minister wordt in dat kabinet. In 2012 wordt KLM-directeur Camiel Eurlings de nieuwe voorzitter.⁸

November 2011 ontvangt de Tweede Kamer een voorlopige maatschappelijke kosten-batenanalyse van eventueel te houden Olympische Spelen (Blok et al. 2011). Bij het ingelaste debat over die cijfers, op 27 maart 2012, spreekt de SP een motie van wantrouwen uit richting de minister. De SP is van mening dat de minister de Kamer onjuist heeft geïnformeerd. De motie haalt het niet, maar het (politieke) enthousiasme voor het Olympisch Plan neemt af. In het regeerakkoord van Rutte II (oktober 2012) spreekt het kabinet uit niet langer de Olympische Spelen te willen binnenhalen. Sportkoepel NOC*NSF toont begrip voor dat standpunt, en noemt het 'te vroeg om het nu te hebben over het binnenhalen van Olympische Spelen'.⁹ De overheid beëindigt de subsidie voor het Olympisch Vuur per 2013. December 2012 heft de organisatie zichzelf op.

Zoals de bedoeling was heeft het OP2028 veel organisaties in beweging gekregen en bestuurlijke processen losgemaakt, met als een van de opmerkelijkste resultaten de goede samenwerking tussen de potentiële gaststeden Rotterdam en Amsterdam, en meer algemeen de grote gemeenten en NOC*NSF. Hoewel de concrete ambitie om de Spelen naar Nederland te halen verlaten is, lijkt het er wel op dat het idee van Nederland Sportland is aangeslagen en sport als beleidsterrein en -instrument zichtbaarder heeft gemaakt. Oktober 2013 kondigt de minister een nieuw sportnetwerk aan, met als doelstelling het elan dat is opgewekt door OP2028 vast te houden en Nederland als sportland op een hoger niveau te brengen.

3.2.5 Overige spelers en ontwikkelingen in het sportbeleidsnetwerk

Provincies

In 2007 heeft de minister van Binnenlandse Zaken de commissie-Lodders ingesteld, met het verzoek te komen met decentralisatievoorstellen voor provincies. De voorstellen, zoals vastgelegd in het rapport *Ruimte, Regie en Rekenschap* (2008), zijn niet zonder gevolgen gebleven voor de bemoeienis van provincies met sport. Het rapport schrijft voor dat beleidsterreinen door twee overheidslagen mogen worden behandeld. Welzijn (en sport) zijn volgens de commissie niet des provincies, ruimte en economie wel. De meeste provincies hebben sindsdien hun bemoeienis met sport beëindigd. Provincies zoals Gelderland en Noord-Brabant die nog wel een substantieel sportbeleid kennen, financieren dat uit eenmalige middelen, die bijvoorbeeld beschikbaar zijn gekomen bij de verkoop van nutsbedrijven. Provinciale sportservicebureaus ontvangen nu nog hooguit projectsubsidies en werken meer en meer in opdracht. Belangrijke bronnen van inkomsten voor deze bureaus zijn verloning van arbeidskrachten en aansturing van combinatiefunctionarissen. Mei 2011 hebben ze zich verenigd in Sportkracht 12. Anders dan het vroegere Interprovinciale Overleg Sport (IOS) is Sportkracht 12 meer een licht netwerk ('loket') dan een organisatie. De bureaus van Utrecht, Noord- en Zuid-Holland hebben zich verenigd onder de vlag van Sportservice Nederland (www.sportservicenederland.nl).

Nederlands Instituut voor Sport en Bewegen (NISB)

Vijftien jaar na de oprichting is het Nederlands Instituut Sport en Bewegen (NISB) uitgegroeid tot een van de belangrijkste spelers in het sportnetwerk. Sinds 2013 fungeert het instituut als een onafhankelijk kennisinstituut, gericht op het verzamelen, verrijken, valideren en verspreiden van kennis over sport en bewegen. NISB ondersteunt beleidsprogramma's op het vlak van sport en bewegen (SBB, VSK) met een breed pakket aan kennisproducten en trainingen. In juli 2011 strandde een (tweede) fusiepoging met de VSG. In augustus 2014 laat VWS de verschillende partijen die deel uitmaken van de kennis- en innovatie-infrastructuur sport weten te streven naar een kenniscentrum sport, dat als *back office* moet gaan functioneren van een kennisportal sport. NISB is de beoogde kern van dit nieuwe kenniscentrum sport, waarin VWS ook de (gesubsidieerde) kennis-taken bij partijen als Veiligheid.nl en Onbeperkt Sportief wil onderbrengen (zie § 3.7).

Onbeperkt Sportief (OS)

Onbeperkt Sportief (OS, voorheen Gehandicaptensport Nederland, daarvoor Nebas-NSG) ontwikkelt en implementeert programma's, brengt organisaties met elkaar in contact, initieert monitoring en geeft adviezen die het veld nodig heeft om haar rol te vervullen binnen de gehandicaptensport, met als uiteindelijk doel om meer mensen met een handicap structureel te laten sporten en bewegen. Na een herpositionering is de organisatie los komen te staan van onder andere de Sportbond (Vereniging) Gehandicaptensport Nederland, Special Olympics Nederland en het Fonds Gehandicaptensport. Ook de reisactiviteiten zijn afgestoten. In 2014 is het 'classificatie-instituut'¹⁰ overgegaan naar

NOC*NSF en zijn op instigatie van vws gesprekken gestart met NISB over (verregaande) samenwerking in het beoogde kenniscentrum sport (zie § 3.7).

OS is sinds begin 2013 verantwoordelijk voor het beheer en de uitvoering van de vervoersregeling voor teamsporters met een beperking.¹¹ Deze regeling is bedoeld voor sporters met een ernstige handicap die een teamsport beoefenen bij een reguliere sportbond. Door de vervoersregeling kunnen deze sporters trainen en aan competities deelnemen door het hele land. Ongeveer 600 vaste klanten (rolstoelgebruikers) maken per jaar gebruik van deze regeling.

Levensbeschouwelijke sportkoepels

Organisaties die een beduidend kleinere rol zijn gaan spelen in het sportbeleidsnetwerk zijn de Nederlandse Katholieke Sportfederatie (NKS) en de Nederlands Christelijke Sport Unie (NCSU). Beide organisaties kampen met financiële problemen en zien hun rol overgenomen worden door andere, niet-levensbeschouwelijke organisaties. Voor beide organisaties betekent dat ook een bezinning op hun bestaansrecht.¹² De Stichting Nederlandse Sport Alliantie (NSA), in 2005 opgericht als alliantie van NKS, NCSU en de Nederlandse Culturele Sportbond (NCS),¹³ is in 2012 overgenomen door Sport Service Noord Brabant en richt zich onder andere op sportontwikkelingswerk (www.sportalliantie.nl).

Ontwikkelingen in het sportbeleidsnetwerk

Het enthousiasme opgewekt door het Olympisch Plan en de inspanningen van NOC*NSF om dat plan te 'verzilveren' heeft ertoe geleid dat meer partijen zich zijn gaan interesseren voor en/of verbinden met de sport, waardoor het sportbeleidsnetwerk in omvang en complexiteit is gegroeid. Bij de rijksoverheid zijn bijvoorbeeld ook andere ministeries dan vws op specifieke onderdelen bij het sportbeleid betrokken geraakt. Zo is er 5 miljoen voor armoedebeleid van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (szw) toegevoegd aan het budget voor de Sportimpuls, in te zetten voor sportstimuleringsprojecten in de armste wijken. szw kijkt ook naar mogelijkheden om sport te gebruiken bij de begeleiding van werklozen naar werk, zoals het ministerie van Veiligheid en Justitie geïnteresseerd is in de mogelijkheden die sport biedt voor re-integratie en uitvoering van taakstraffen. In het kader van het innovatiebeleid van het ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie (EL&I) zijn middelen beschikbaar gesteld voor Innosport.NL, dat tot taak heeft innovatie in en door sport te bevorderen. Een opmerkelijk initiatief is Sport en Cultuur: samen scoren! Het Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst, het Fonds voor Cultuurparticipatie, het Jeugdcultuurfonds en het Jeugdsportfonds, in samenwerking met NOC*NSF, NISB, VSG en VNG, willen hiermee bewerkstelligen dat de sport- en cultuursector de krachten bundelen om participatie van mensen te bevorderen.

Diverse stichtingen en fondsen, zoals de Krajicek Foundation, Cruyff Foundation, Bas van de Goor Foundation en Jeugdsportfonds zijn de laatste jaren fors gegroeid en spelen nu een meer zichtbare rol in het sportnetwerk. Het Oranje Fonds startte in 2013 een nieuw tweejarig programma Kracht van Sport en financiert daarbinnen 24 initiatieven op het terrein van de sportstimulering (www.oranjefonds.nl).

De Koninklijke Vereniging voor Lichamelijke Opvoeding (KVL0) bestond in 2012 150 jaar en heeft het woord 'leraren' uit de naam laten vallen. De KVL0 is nog steeds een vakorganisatie met ruim 10.000 leden, en profileert zich nadrukkelijk als belangenorganisatie en kenniscentrum op het terrein van de lichamelijke opvoeding (en dus niet: lichamelijke activiteit). Het 'goed leren bewegen' staat centraal. Daarnaast is het werkterrein verbreed van binnen naar 'in en rond' de school, en fungeert de KVL0 nu ook als belangen- en vakorganisatie voor buurtsportcoaches en combinatiefunctionarissen (zie § 3.3.1 voor een toelichting).

3.3 Beleidsthema's

3.3.1 Sport en Bewegen in de Buurt

Na het aflopen van de nota *Tijd voor sport* komt minister Schippers in het voorjaar van 2011 met de beleidsbrief *Sport en Bewegen in Olympisch Perspectief* (vws 2011). Hierin komen een drietal prioriteiten naar voren: sport en bewegen in de buurt, werken aan een veiliger sportklimaat (zie § 3.3.2) en uitblinken in de sport (zie § 3.3.3).

Het programma Sport en Bewegen in de Buurt (SBB)¹⁴ heeft een looptijd van 2012-2016, en loopt gelijk op met de Sportagenda 2016 van NOC*NSF (zie § 3.2.2).¹⁵ Het kabinet wil met het SBB-programma vraaggericht en passend sport- en beweegaanbod in de buurt realiseren. Dit aanbod is veilig en toegankelijk, en helpt Nederland zich verder te ontwikkelen als sportieve en vitale samenleving. Het kabinet acht daarbij van groot belang het bevorderen van vormen van publiek-private samenwerking en de ontwikkeling van kansrijke verbindingen tussen sport, zorg, onderwijs en werk.

Het SBB-programma kent twee speerpunten en twee randvoorwaardelijke onderdelen. Het belangrijkste speerpunt van het programma is het realiseren van de (verbrede) inzet van buurtsportcoaches. Waar de combinatiefunctionarissen verbindingen leggen tussen sport en school en veelal ook uitvoerende taken bij de school en/of sport(vereniging) hebben, richten buurtsportcoaches zich op meer sectoren en meer doelgroepen dan de jeugd. Combinatiefunctionarissen zijn hiermee feitelijk een bijzondere vorm van buurtsportcoaches geworden (zie hoofdstuk 11, § 11.3).

Het tweede speerpunt in het SBB-programma is de Sportimpuls. Deze subsidieregeling steunt lokale sport- en beweegaanbieders bij het opzetten van activiteiten die met effectieve interventies meer mensen in beweging krijgen. Het draait om maatwerk en het stimuleren van lokaal initiatief. Voor projecten kon in de eerste rondes een bijdrage van 10.000-150.000 euro worden gevraagd voor maximaal 2 jaar. Voor de ronde in 2014 is het maximumbedrag bepaald op 125.000 euro. In totaal heeft vws voor deze regeling ongeveer 10 miljoen op jaarbasis beschikbaar. Hieraan is nog 2 miljoen toegevoegd voor projecten specifiek gericht op kinderen met overgewicht (vanuit vws), en 5 miljoen voor projecten gericht op de jeugd in lage-inkomensbuurten (vanuit szw). Zonmw (coördinerende organisatie voor onderzoek en zorginnovatie), NOC*NSF en NISB bieden ondersteuning bij de uitvoering van dit deel van het SBB-programma. In 2012 zijn 171 Sportimpulsprojecten gehonoreerd, in 2013 146 en in 2014 177. In die periode zijn in totaal 1948 aanvragen gedaan.

Vanuit de randvoorwaarden is er aandacht voor organisatorische belemmeringen in de sport. De daartoe ingestelde Taskforce Belemmeringen Sport en Bewegen in de Buurt (2013) concludeert in haar Actieprogramma dat het aantal belemmeringen in de sfeer van wet- en regelgeving meevalt, maar dat de sportsector vaak informatie en goede voorbeelden van oplossingen ontbeert. De minister wil op een vijftal door de Taskforce aanbevolen onderwerpen in actie komen en zelf de regie voeren: sport- en beweegmogelijkheden voor speciale doelgroepen, beweegvriendelijke omgeving en multifunctioneel gebruik van accommodaties, ruimte voor de buurtsportcoach en administratieve lasten sportsector (vws 2013c, 2013d).

Het tweede randvoorwaardelijke deel betreft de ondersteuningsstructuur van het SBB-programma. Er is veel aandacht voor 'lerende netwerken' gericht op uitwisseling van kennis en ervaring tussen professionals en beleidsmedewerkers. Met het programma Effectief Actief (2011-2014) en de Menukaart Sportimpuls wordt ingezet op (wetenschappelijke) onderbouwing van sport- en beweeginterventies en bevordering van het gebruik van bewezen effectieve interventies in het sportstimuleringsbeleid.

3.3.2 Veilig Sport Klimaat¹⁶

Zorgen om hoe er wordt gesport, of men regels respecteert en om weet te gaan met verlies, zijn niet nieuw. Als in de jaren zeventig een inventarisatie wordt gemaakt van belangrijke toekomstige thema's in de sport, dan wordt daarbij ook 'spelverruwing' genoemd (Jacobs en Kamphorst 1976). In de jaren negentig zijn 'fair play' en 'normen en waarden in de sport' belangrijke thema's. Omgangsvormen in de sport worden wederom een thema als secretaris-generaal Roel Bekker tijdens een lezing op het vsg-congres van 2006 enerzijds de kracht van sport bewierookt, maar anderzijds misstanden in de sport hekelt. Onderzoek naar de cijfers achter die uitlatingen (Tiessen-Raaphorst en Breedveld 2007; Tiessen-Raaphorst et al. 2008) leidt in 2009 tot de start van het programma Sportiviteit en Respect (s&r). s&r loopt tot en met 2012 en wordt getrokken door de hockeybond (KNHB). Daarnaast participeren tien andere bonden en NOC*NSF in het programma. Het accent ligt op bewustzijnsverandering en equiperen van verenigingsbestuurders. Het effect is dat meer verenigingbestuurders de problematiek herkennen en zich bewust zijn van de noodzaak om te werken aan de cultuur binnen hun vereniging (Lucassen et al. 2012).

s&r loopt nog als minister Schippers in 2010 aantreedt. Het kabinet geeft een hoge prioriteit aan veiligheidsbeleid en staat een hardere lijn voor, met meer aandacht voor repressie ('zero tolerance'). Dat is ook zichtbaar in het actieplan *Naar een veiliger sportklimaat* (vws 2011c). 30 Bonden, met de voetbalbond (KNVB) en KNHB voorop, gaan aan de slag om het sociale klimaat op en rond de velden te verbeteren. De regie voor de uitvoering van het programma (jaarlijks € 7 miljoen t/m 2016) ligt bij NOC*NSF en de bonden. Doel van het programma is onder andere om 25.000 kaderleden op te leiden en 5.000 verenigingen actief te laten zijn op het thema veilig sportklimaat. Uit die keuzes blijkt al dat er in het vsk-programma niet alleen aandacht is voor bestraffing van wat fout gaat, maar ook voor aanmoediging van wat goed gaat. Alle aandacht gaat daarbij

naar sportverenigingen; bewegingsonderwijs en het ‘ongeorganiseerde sporten’ blijven buiten beschouwing (zie hoofdstuk 14).

Op maandag 3 december 2012 overlijdt grensrechter Richard Nieuwenhuizen na de dag ervoor te zijn geschopt tijdens de wedstrijd tussen sc Buitenboys B3 en sv Nieuw Sloten B1. De KNVB organiseert daarop meerdere sessies met clubbestuurders en voert aanpassingen door in haar sanctiebeleid (tijdstraffen i.p.v. gele kaarten, strengere straffen). vws presenteert naar aanleiding van de gebeurtenissen een intensivering van het vsk-beleid (vws 2013b) met onder meer voorstellen om de ‘Overlastwet’¹⁷ aan te scherpen, protocollen te ontwikkelen voor het omgaan met excessen, en meer in te zetten op de rol van ouders bij de sportieve opvoeding van hun kinderen.

3.3.3 Topsportklimaat

In het rapport *Nederland in de top tien* constateert NOC*NSF (2010) dat om een top-10 land te zijn er scherpere keuzes gemaakt moeten worden (zie hoofdstuk 12 voor de positie van Nederland op de Olympische medaillespiegel). Men bepleitte daarop dat de besluitvorming over topsport zich losmaakt van de gebruikelijke besluitvormingsprocedures gebaseerd op ‘solidariteit, consensus en ledendemocratie’ (NOC*NSF 2010). De betekenis van die boodschap deed zich december 2012 gelden in het terugbrengen van het aantal topsportprogramma’s van 180 naar 55 en van het aantal ondersteunde bonden van 58 naar 33.¹⁸ Dit leidde ertoe dat de belangrijkste veertig programma’s in 2013 75% van de middelen ter beschikking kregen tegen een kleine 57% in de voorafgaande periode. Deze koerswijziging had ingrijpende gevolgen voor meerdere bonden. Desondanks is de maatregel relatief geruisloos geaccepteerd.

Het rijk ondersteunt de top 10-ambitie van NOC*NSF en de sportbonden. Via het stipendium wordt een groeiend aantal (paralympische) topsporters gefaciliteerd. Om de dikwijls onbekende bijdrage van vws (en daarmee van de belastingbetaler) bij een breder publiek zichtbaar te maken, is het ministerie rond de winterspelen van 2014 een campagne gestart onder de noemer ‘vws investeert in topsporters’ (zie hoofdstuk 12). Evaluaties van Centra voor Topsport en Onderwijs (Oberon 2012), de zogeheten Lootscholen (Von Heijden et al. 2012; Reijgersberg en Elling 2013), en het topsportbeleid met de vierde Topsportklimaatmeting (Van Bottenburg et al. 2012) gaven geen aanleiding om het topsportbeleid grondig te herzien. Van Bottenburg en anderen signaleren dat ‘topsport sinds de jaren negentig als een collectief ideaal wordt gezien dat de hele samenleving ten goede komt en daarom een gezamenlijke verantwoordelijkheid met zich meebrengt’ (Van Bottenburg et al. 2012: 13). In de conclusies komt ten aanzien van het topsportklimaat naar voren dat topsporters, coaches en coördinatoren verbeteringen in het topsportklimaat zien, die hen in staat stellen om te blijven wedijveren in internationale competities. Opmerkelijk daarbij is wel dat betrokkenen het topsportklimaat iets negatiever beoordelen dan bij de vorige meting in 2008. Mogelijk vergelijkt men zich met het buitenland, waar ook en vaker meer geïnvesteerd wordt in topsportprogramma’s (zie hoofdstuk 12).¹⁹ Verder lijkt in recente jaren de steun van de bevolking voor topsport wat te zijn afgekalfd, mogelijk vanwege de verslechterde economische situatie, doping-schandalen en berichten over *matchfixing*.

3.3.4 Topsportevenementen²⁰

In de nota *Tijd voor Sport* uit 2005 gold ‘presteren’ als een van de drie pijlers (vws 2005). Tot de topsportambities behoorde onder meer het naar Nederland halen van aansprekende internationale sportevenementen. Met het kabinetsstandpunt *Uitblinken op alle niveaus* (vws 2009) en de inrichting van de projectorganisatie Olympisch Vuur werd het (kunnen) organiseren van Europese en wereldkampioenschappen van belang geacht voor het opbouwen van een *track record*, waarmee Nederland kan laten zien dat het uitstekend in staat is grote evenementen te organiseren (zie hoofdstuk 6). De grote vuurproef zou het WK Voetbal moeten zijn. In 2010 werd deelgenomen aan de bidprocedure voor het WK Voetbal 2018/2022. Met het bid was een rijkssubsidie van 4,5 miljoen euro gemoeid. Uiteindelijk wees de FIFA het WK niet toe aan Nederland en België, maar aan Rusland (2018) en Qatar (2022). In een evaluatie constateerde organisatieadviesbureau Berenschot (2011) dat de regie tijdens de voorbereidingen voor het bid voor verbetering vatbaar was.

In de beleidsbrief *Sport en Bewegen in Olympisch Perspectief* (vws 2011a) werd het accent verlegd van het organiseren naar de realisatie van maatschappelijke en economische spin-off van evenementen. In 2010 en 2011 zijn hiertoe elf pilot-evenementen²¹ door vws gesubsidieerd (De Groot et al. 2012; De Groot en Duijvestijn 2013). Onder het motto ‘kennis delen is kennis vermenigvuldigen’ werd een Modelaanpak Evenementen²² ontwikkeld: een dynamisch online ‘handboek’ voor de organisatie van sportevenementen. Verder werd in 2011 een nationale sportevenementenkalender²³ gerealiseerd.

vws (2013b) werkte het sportevenementenbeleid nader uit in het *Beleidskader sportevenementen*. Streven is om ‘de kracht van sportevenementen’²⁴ meer te benutten zodat Nederland zich nadrukkelijk positioneert als sportland. Ook moeten evenementen Nederlanders inspireren het beste uit zichzelf te halen en enthousiasmeren om meer te gaan bewegen en sporten. De organisatie van evenementen dient bovendien andere maatschappelijke en economische doelen, zoals werkgelegenheid in de gastvrijheidssector, ‘Holland-promotie’, nationale trots en sociale binding (zie hoofdstuk 6). Subsidiabele evenementen zijn EK’s en WK’s, overige geselecteerde evenementen en zogenoemde ‘aanloopevenementen’.²⁵ Subsidie wordt alleen verstrekt als een volwaardig programma van side-events om het hoofdevenement heen wordt georganiseerd, zodat het maatschappelijk en economisch rendement maximaal is. Met het beleidskader is jaarlijks 6,3 miljoen euro gemoeid. Het zal na vier jaar (2018) geëvalueerd worden.²⁶

3.3.5 Onderwijs en sport²⁷

De aanstelling van combinatiefunctionarissen volgens de Impuls brede scholen, sport en cultuur uit 2008 moest leiden tot een intensievere verbinding van school en sport. Deze regeling is gecontinueerd door minister Schippers, zij het dat de regeling is verbreed met de inzet van buurtsportcoaches en sinds 2012 is getiteld Brede impuls combinatiefuncties.²⁸

Het *Beleidskader Sport, Bewegen en Onderwijs* (ocw/vws 2008) bood 28 miljoen euro voor de ontwikkeling van programma’s op het vlak van sport en bewegen, de toerusting van

vakmensen (zoals vakleerkrachten, trainers, coaches en combinatiefunctionarissen) en aandacht voor innovaties op het gebied van accommodaties, talentontwikkeling en risicogroepen. De uitvoering werd belegd bij het Platform Sport, Beweging en Onderwijs (SBO), dat maart 2009 is geïnstalleerd en heeft gefunctioneerd tot juli 2012. In afgeslankte vorm zet de Onderwijsagenda Sport, Beweging en Gezonde Leefstijl (SBL), waarin de onderwijsraden van po, vo en mbo participeren (OCW/vws 2012; Reijgersberg et al. 2013b) het werk van het Platform voort.

Het aanbod van en de deelname aan het schoolzwemmen loopt terug (Van der Werff en Breedveld 2013; Reijgersberg et al. 2013a). Februari 2014 is dit aan de orde geweest tijdens een Rondetafelgesprek Bewegingsonderwijs van de vaste commissie voor OCW. Daaruit kwam naar voren dat het kabinet en de onderwijssector zwemvaardigheid tot de verantwoordelijkheid van ouders en gemeenten rekenen. De ministeries (OCW en vws) ontwikkelen geen beleid op dit onderwerp.

3.3.6 Gehandicaptensport

De sport- en beweegdeelname van de ongeveer 1,7 miljoen mensen met een matige of ernstige handicap blijft achter bij die van mensen zonder een handicap (Van Lindert et al. 2008).²⁹ Een relatief groot deel van de mensen met een handicap ervaart knelpunten of belemmeringen bij het sporten. In de beleidsbrief *De Kracht van Sport* (vws 2007) gaf vws Gehandicaptensport Nederland (nu: Onbeperkt Sportief) en NOC*NSF in 2008 opdracht een gezamenlijk programma voor de gehandicaptensport (2008-2012) te ontwikkelen. Zij hebben daarin de focus gericht op de 'vindplaatsen' (vooral scholen) van jeugd met een handicap (Special Heroes), zorginstellingen voor mensen met een verstandelijke handicap (Zo kan het ook!) en het streven om sportverenigingen te verleiden het sportaanbod voor gehandicapten te verzorgen (Uitdagend Sportaanbod). Vanaf 2012 richt het beleid van vws zich vooral op de verdere uitrol van Special Heroes in alle clusters van het speciaal onderwijs en op het programma Revalidatie, Sport en Beweging.³⁰ Doel van dit laatste programma is het realiseren van meer doorstroom van mensen die revalideren of zijn gerevalideerd naar bewegen en sport in de thuissituatie. Verder heeft vws aan NOC*NSF, Gehandicaptensport Nederland en de Academie voor Sportkader een subsidie toegekend om de deskundigheid van begeleiders binnen de gehandicaptensport te stimuleren. Deze regeling liep van 2010 tot en met 2012.

Het stimuleringsbeleid lijkt effect te hebben. De afgelopen jaren is het sportaanbod voor mensen met een handicap uitgebreid, doordat er nieuwe sportverenigingen met aangepast aanbod bijgekomen zijn. In de eerste ronde van de Sportimpuls waren van de 171 projecten, negentien projecten gericht op mensen met een chronische ziekte en 23 op mensen met een handicap. Meer woonlocaties voor gehandicapten hebben sport en bewegen in hun beleidsplan vastgelegd en beschikken over sport- en beweegaanbod. In het speciaal onderwijs is een toename zichtbaar van scholen die met sportverenigingen samenwerken. Bijna een vijfde van de lichamelijk gehandicapten en een vergelijkbaar deel van de vertegenwoordigers van mensen met een verstandelijke handicap geven aan dat de mogelijkheden om te sporten in de afgelopen jaren zijn toegenomen. Het

overige deel ziet geen verandering of geeft aan dit niet te weten. Deskundigen op het gebied van gehandicaptensport zien wel een duidelijke toename van de mogelijkheden.

3.3.7 Kennisinfrastructuur

Nederland kent van oudsher niet echt een wetenschapstraditie op het terrein van sport en lichamelijke opvoeding.³¹ In de jaren negentig kwam het voor het eerst tot langlopende onderzoeksprogramma's waarin meerdere partijen samen optrokken (Breedveld 2014). In 2002 brachten enkele universiteiten hun sociaalwetenschappelijk sportonderzoek bijeen in de Stichting W.J.H. Mulier Instituut. Later kwamen vergelijkbare coördinerende clusters tot stand rond sport en technologie (Innosport) en sport en gezondheid (Landelijk Overleg Sportgezondheids Onderzoek (LOSO)).

De afgelopen jaren is langs verschillende wegen gewerkt aan de verdere ontwikkeling van het sportonderzoek. Ingegeven door het OP2028 en de wens het sportonderzoek op Olympisch niveau te brengen is de Kennisagenda Sport 2011-2016 ontwikkeld (Breedveld et al. 2010). In navolging van de kabinetsreactie op OP2028 is hierin de suggestie gedaan te werken met vijf onderzoekslijnen: presteren, meedoen, vitaal, kaart (ruimtelijke vraagstukken) en beeld (economie en evenementen).

In februari 2010 krijgt NOC*NSF van OCW steun om een Sectorplan Sport te ontwikkelen. Voortbouwend op de Kennisagenda Sport, overleggen de sportsector, de wetenschap en het hbo in welk onderzoek en (hoger) onderwijs moet worden geïnvesteerd. De hoop is dat een dergelijk sectorplan een rol kan spelen in de formatie en eerste begroting van het nieuwe kabinet. Het Sectorplan Sport ligt er in concept in september 2010 (Van Veldhoven en Van Vucht Tijssen 2011).³²

Het nieuwe kabinet komt echter niet met middelen voor het sectorplan. Wel bundelen bestaande financiers van fundamenteel sportonderzoek, waaronder VWS en NOC*NSF, hun middelen in een Onderzoeksprogramma Sport. Het programma loopt vier jaar (2013-2016) en biedt financiering voor onderzoeksprojecten (veelal promotieprojecten) in de lijnen presteren, vitaal en meedoen. Het budget is 10,4 miljoen en de uitvoering is in handen van ZonMw, NWO/Geesteswetenschappen en Technologiestichting STW. Diverse universiteiten, hogescholen, sportbonden, bedrijven en overheden zijn betrokken bij de projecten, waaronder ook veel partijen die daarvoor nog weinig actief waren op het terrein van sportonderzoek.

Parallel hieraan vraagt VWS het SCP in kaart te brengen welke data-infrastructuur benodigd is om ontwikkelingen in de sport en het doelbereik van het sportbeleid te kunnen volgen. In het rapport *Versterking data-infrastructuur sport* (Tiessen-Raaphorst en De Haan 2012) selecteert het SCP 329 kengetallen en 15 kernindicatoren die deels wel, maar voor een groot deel ook niet beschikbaar zijn. Juni 2012 wordt het rapport aan de Tweede Kamer aangeboden. In de bijbehorende brief zet de minister uiteen met 'budgetneutrale voornemens' te willen werken aan de bundeling van kennis en aan meer 'evidence based werken' (VWS 2012).

Financiering komt er niet voor het Netherlands Sport Science Institute (NESSI). NESSI was een initiatief van de Rijksuniversiteit Groningen en de Vrije Universiteit om tot clustering en financiering te komen van onderzoek op het terrein van sport/gezondheid

en presteren/topsport. Later haakte onder andere ook Innosport.NL aan³³ en werd het beoogd werkterrein verder uitgebreid naar de sociale wetenschappen. Daarmee kwam het perspectief van één coördinerend orgaan, één loket voor sportonderzoek Nederland in het vizier. In 2013 werd echter duidelijk, dat over verschillende aspecten van het nieuw op te richten centrum teveel verschil van mening bestond en werden de gesprekken gestaakt. Innosport.NL gaat zelfstandig verder, zij het met minder budget dan in voorgaande jaren.

Ondertussen is het Mulier Instituut getransformeerd tot zelfstandig onderzoeksinstituut (zonder coördinerende taken), heeft het LOSO zich opgeheven en zijn diverse lokale netwerken ontstaan, zoals Sport & Society (Utrecht), Sport Science Institute Groningen en Amsterdam Institute of Sport Science. De landelijke coördinatie van het sportonderzoek beperkt zich tot de (losse) samenwerking binnen het Onderzoeksprogramma Sport. Eind 2014 laat vws de Tweede Kamer weten dat een 'topteam', bestaande uit vertegenwoordigers van bedrijfsleven, overheid en wetenschap, de opdracht krijgt een kennis- en innovatieagenda sport op te stellen, die richtinggevend gaat worden voor de subsidies voor onderzoek en innovatie. Taken op het gebied van monitoring worden zoveel mogelijk gebundeld bij SCP, CBS, RIVM en Mulier Instituut. vws streeft verder naar de inrichting van een 'kennisportal sport': één loket waar iedereen terecht kan met vragen op het gebied van sport en bewegen. Dit kennisportal wordt ondersteund door een kenniscentrum sport, dat in de loop van 2015 gestalte moet krijgen, en per 1 januari 2016 operationeel moet zijn. Dit kenniscentrum bundelt de 'kennistaken' van organisaties als NISB, Veiligheid NL en Onbeperkt Sportief (vws 2014).

3.3.8 Wet- en regelgeving

Oktober 2013 komen de ministers van vws en Justitie met een kamerbrief *matchfixing*.³⁴ De brief is de beleidsmatige reactie op een rapport van de Universiteit van Tilburg en de Vrije Universiteit (Spapens en Olfers 2013). In dat rapport stellen de auteurs dat *matchfixing* voorkomt in Nederland, maar dat er geen aanleiding is om te veronderstellen dat wedstrijden op grote schaal worden gecorrumpeerd. Het kabinet somt de diverse lopende maatregelen op vanuit de sport, de EU en het rijk, en zegt erop te vertrouwen dat die maatregelen een afdoende antwoord vormen op de door de onderzoekers geconstateerde risico's.

Juni 2013 komt de commissie Sorgdrager met haar eindrapport over dopinggebruik in de wielersport. De commissie signaleert een verandering in de dopingcultuur na 2008. Verbetering van het antidopingbeleid en van de organisatiestructuren moeten die cultuurverandering doen slagen (Commissie Anti-Doping Aanpak 2013). In een kamerbrief van juli 2013 doet de minister verslag van een ambtelijk overleg over het onderwerp.³⁵ De minister zegt daarin haar steun toe aan het veranderingsproces. Mede naar aanleiding hiervan wordt het budget van de Dopingautoriteit verhoogd.³⁶

De Wet op de Kansspelen uit 1964 bepaalt dat de overheid vergunningen verstrekt voor het houden van sportprijsvragen en een Lotto. Verder regelt de wet de bestemming van de opbrengsten uit kansspelen. Op basis daarvan keert de Stichting De Nationale Sporttotalisator jaarlijks miljoenen euro uit aan de sport.³⁷ De wet staat niet toe dat er vergunningen worden afgegeven voor online kansspelen. In juli 2014 laat staatssecretaris

Teeven de Tweede Kamer weten een herijking van het loterijstelsel te willen invoeren, in 'het licht van de modernisering van het gehele kansspelbeleid'. Belangrijkste punt in de aanpassing van het kansspelbeleid is het onder strikte voorwaarden toestaan van *online* casinospellen en sportwedenschappen. De sportwereld vreest, met andere begunstigde organisaties, dat de 580 miljoen die jaarlijks door de diverse loterijen wordt afgedragen aan maatschappelijke doelen, gaat teruglopen door de veranderingen in het kansspelbeleid, omdat het *online* aanbod voor een belangrijk deel commercieel en/of buitenlands van aard is. Het kabinet kiest ervoor om de bestaande goededoelenloterijen meer ruimte voor innovatie te geven, onder andere door het verplichte afdrachtpercentage aan goede doelen te verlagen van 50% naar 40%, waarbij randvoorwaarde is dat de nominale afdracht niet zal afnemen. Verder heeft het kabinet besloten de veranderingen in het vergunningstelsel voor de loterijen uit te stellen tot 1 januari 2017, waar eerder werd ingezet op 1 januari 2015. Het legaliseren van kansspelen op internet moet wel per 1 januari 2015 ingaan (V&J 2014). Volgens de Wet Markt en Overheid (van kracht vanaf juli 2012 voor nieuwe activiteiten en vanaf juli 2014 voor bestaande economische activiteiten) dienen overheden integrale kostprijzen door te berekenen. Vanuit algemeen belang kunnen hierop uitzonderingen worden gemaakt. Gemeenteraden dienen een formeel besluit te nemen en daarin de belangen van de diverse partijen mee te wegen. Voor de sport is dit relevant, omdat doorberekening van integrale kostprijzen zou betekenen dat sportverenigingen die gebruikmaken van gesubsidieerde sportvoorzieningen, zoals zwembaden, sporthallen en sportparken, met aanmerkelijk hogere huren worden geconfronteerd. De Autoriteit Consument en Markt constateerde in 2013 dat het merendeel van de gemeenten nog niet aan de nieuwe verplichtingen voldeed. De vsg heeft daarop een dossier Wet Markt en Overheid ontwikkeld om gemeenten te ondersteunen bij de implementatie van deze wet voor juli 2014.³⁸

3.3.9 Internationale ontwikkelingen

Op Europees niveau doen zich geen grote doorbraken voor in het sportbeleid. Na het Witboek Sport komt de Europese Commissie (EC) met een 'communicatie' (Europese Commissie 2011a) en werkplan 2011-2014. De commissie bevestigt hierin de autonomie van EU-lidstaten. De EC zal ondersteunend optreden en ziet alleen bij cross-nationale thema's (doping, *matchfixing*) een rol voor zichzelf weggelegd. In de jaren daaropvolgend wordt daaraan met een reeks 'preparatory actions' handen en voeten gegeven. Vanaf 2014 maakt het sportbeleid deel uit van het Erasmusprogramma 'Education, training and youth' (Europese Commissie 2014a). In het bijbehorende werkplan 2014-2020 worden doping, *matchfixing* en racisme genoemd als internationale uitdagingen waar Europa een rol voor zichzelf ziet weggelegd. Verder wil de EC werken aan het ondersteunen van *good governance* en het stimuleren van gelijke kansen en *health-enhancing physical activity* (HEPA), onder andere door participatie in sport. Er zijn subsidiemogelijkheden voor sportevenementen en voor internationale samenwerkingsprojecten (budget 266 miljoen euro). De EC blijft trouw aan het subsidiariteitsbeginsel, maar kondigt juni 2014 wel een Europese sportweek af, voor het eerst te houden in september 2015 (Europese Commissie 2014b). In 2008 had Nederland vier leden in het IOC.³⁹ Om uiteenlopende redenen eindigt in de jaren erna voor alle vier het IOC-lidmaatschap. September 2013 wordt duidelijk dat oud

politicus en KLM-voorman Camiel Eurlings de opvolger van koning Willem-Alexander wordt als lid van het IOC. Daarmee behoudt Nederland een zetel in dit belangrijke sportgremium.

3.4 Conclusie

De periode 2008-2014 geldt voor het sportbeleid als een bewogen periode, waarin veel gebeurde. Het beleid ondervond impulsen van het Olympisch Plan 2028 en het bijbehorende kabinetsstandpunt, beide uit 2009. De vijf pijlers die daarin werden benoemd hebben structuur gegeven aan het debat over sport. Het plan is mede aanleiding geweest tot aanscherpingen in het topsport- en evenementenbeleid, en heeft indirect ten grondslag gelegen aan het wetenschappelijke onderzoeksprogramma Sport.

Discussies over het Olympisch Plan en over het binnenhalen van grote sportevenementen hebben tot felle debatten over het sportbeleid geleid inclusief een motie van wantrouwen aan het adres van minister Schippers. Ook andere kwesties maken dat de sport veelvuldig zichtbaar is in de media, en lang niet altijd op een positieve manier (bv. *matchfixing*, doping, geweld in en om de velden).

Tekenend voor de kracht van sport is dat het wegvallen van de Olympische ambities betrekkelijk weinig lijkt te hebben veranderd in het sportbeleid. Tot op heden is het (landelijke) sportbeleid gevrijwaard gebleven van bezuinigingen. De overheid blijft investeren in zowel de breedtesport als de topsport. In lijn met de adviezen uit de beleidsdoorlichting van 2010 is het beleid geborgd in grotere programma's, waarvan het merendeel doorloopt tot en met 2016. Risicovol voor het beleid zijn de lokale bezuinigingen en het eventueel wegvallen van middelen uit de kansspelen. De verwachting is dat de effecten van die bezuinigingen in 2015 hun weerslag zullen gaan vinden in de gemeentelijke sportbegrotingen. Wat de volledige invoering van de Wet Markt en Overheid en van de liberalisering van de markt voor kansspelen voor de (top)sport gaan betekenen, moet aankomende jaren duidelijk worden. Ook institutioneel was en is het veld in beweging. Sportkoepel NOC*NSF werpt zich meer en meer op als belangenbehartiger voor heel de sport en het ministerie van VWS stuurt aan op herinrichting van de kennisinfrastructuur van de sport. Voorzichtig maakt de sport zich op voor de periode na 2016, wanneer de meeste programma's zijn afgerond en nieuwe wet- en regelgeving zijn beslag heeft gekregen.

Noten

- 1 De nota zelf is van 2005, het uitvoeringsprogramma Samen voor sport van 2006.
- 2 'Bewegen' staat daarin voor de relatie tussen sport en gezondheid, 'meedoen' voor het deelnemen aan sport en de sociale betekenis van sport, 'presteren' voor topsport (en toen ook nog: topsport-evenementen).
- 3 Beleidsdoorlichtingen vormen een instrument van het ministerie van Financiën om verantwoording af te leggen over het rijksbeleid (Regeling Periodiek Evaluatieonderzoek). Departementen dragen om beurten onderwerpen aan die ze centraal willen stellen bij een beleidsdoorlichting. In 2010 was dat voor het ministerie van VWS het sportbeleid.
- 4 Deze bestuurlijke partners worden ondersteund door VSG, NISB en Sport&Zaken.
- 5 In de onderhavige periode wisselt de top van NOC*NSF. September 2008 vertrekt technisch-directeur

- Charles van Commenée naar de Britse atletiekfederatie. Hij wordt opgevolgd door de uit de hockey wereld afkomstige Maurits Hendriks. November 2008 volgt het ontslag van algemeen directeur Marcel Sturkenboom, wegens 'fundamenteel verschil van mening over het te voeren beleid'. Zijn mededirecteur in die tijd, Theo Fledderus, kondigt januari 2010 zijn vertrek aan. Gerard Dielessen, voorheen algemeen directeur van de NOS, volgt hem op. Mei 2010 neemt André Bolhuis de plaats van Erica Terpstra in als voorzitter van de sportkoepel. Terpstra volgde in 2003 Hans Blankert op als voorzitter en werd in 2006 herbenoemd. In 2010 zat haar zittingstermijn erop en was ze niet herkiesbaar.
- 6 Volgens de RSO-norm, dus minimaal twaalf keer per jaar. Deze ambitie wordt ook wel verwoord als 'Plus 10', naar analogie van de top 10-ambitie van het topsportbeleid.
 - 7 Bij de Sportagenda 2016 is een bestedingsplan toegevoegd. Dit betreft alleen de besteding van de 'vrij beschikbare' Lottomiddelen in 2013. De gesubsidieerde en gesponsorde delen van het bestedingsplan sportorganisaties worden hierin niet zichtbaar, omdat besteding daarvan moet voldoen aan de voorwaarden van de verstrekkers van de subsidies en sponsoring. In de toelichting wordt verder gemeld dat wordt uitgegaan van 52 miljoen aan Lottomiddelen, en dat eventuele hogere dan wel lagere uitkeringen uit de Lotto worden verrekend met de bestemmingsreserve Lotto. Uit het financieel jaarverslag over 2013 wordt duidelijk dat die bestemmingsreserve is aangesproken voor een bedrag van 9,5 miljoen. De totale baten voor NOC*NSF waren in 2014 111 miljoen euro, waarvan 27 miljoen aan subsidies van VWS, 9,5 miljoen aan sponsorgelden en 1 miljoen aan contributies (www.nocnsf.nl).
 - 8 De projectorganisatie Olympisch Vuur wordt ingericht door interimmer Gerben Eggink en in oktober 2010 overgedragen aan Ben Tellings. Tellings vertrekt na een maand. Januari 2011 wordt de van het ministerie van Economie, Landbouw en Innovatie afkomstige Eric Eijkelberg zijn opvolger.
 - 9 Persbericht 29 oktober 2012, 'Sport zeer tevreden met regeerakkoord vvd en PvdA'. <http://www.nocnsf.nl/cms/showpage.aspx?id=12274>
 - 10 Classificeren is het indelen van sporters in handicapklassen met als doel eerlijke wedstrijden te realiseren.
 - 11 Het ministerie van VWS financiert deze regeling.
 - 12 De vereniging NCSU heeft zich eind 2013 opgeheven, de landelijke stichting beraadt zich op zijn toekomst (zie <http://www.ncsu.nl/ons-nieuws.asp?ID=619>). De NKS probeert onder de nieuwe naam Nieuwe Kansen Sport een plaats te bemachtigen op de markt voor dienstverlening aan sportverenigingen (zie www.nks.nl).
 - 13 De NCS is voortgekomen uit de Nederlandse Arbeiders SportBond (NASB) en profileert zich nu als humanistische sportkoepel en ledenorganisatie. Er zijn via NCS-verenigingen 200.000 leden aangesloten (www.nederlandseculturelesportbond.nl).
 - 14 De meeste gegevens in deze paragraaf zijn ontleend aan de *Voortgangsrapportage Monitor Sport en Bewegen in de Buurt 2013* (De Jong et al. 2013).
 - 15 De bestuurlijke afspraken zijn getekend op 13 februari 2012 met VNG, NOC*NSF, VNO-NCW en MKB-Nederland. Ondersteuningspartners zijn NOC*NSF, VSG, NISB en ZonMW. Voorjaar 2014 zijn de bestuurlijke afspraken op onderdelen bijgesteld.
 - 16 Zie ook hoofdstuk 14.
 - 17 Deze wet biedt het lokale bestuur mogelijkheden in te grijpen bij (dreigend) (voetbal)vandalisme.
 - 18 <http://www.nocnsf.nl/cms/showpage.aspx?id=12549>
 - 19 Zie bijvoorbeeld het Verenigd Koninkrijk in aanloop naar de Olympische Spelen van 2012 (Hover et al. 2013).
 - 20 Voor deze paragraaf is dankbaar gebruik gemaakt van Straatmeijer 2014.

- 21 Enkele van deze pilots waren het WK Turnen 2010, de FBK-Games 2011 en het WK Tafeltennis 2011.
- 22 <http://www.modelaanpakevenementen.nl/>
- 23 Dit is een initiatief van NOC*NSF, dat met steun van VWS wordt uitgevoerd door Respons.
Zie <http://www.sportevenementenkalender.nl/>
- 24 Onder deze naam werken VWS, NOC*NSF en de G5 (Amsterdam, Rotterdam, Den Haag, Utrecht en Eindhoven) samen om aansprekende evenementen naar Nederland te halen. De partijen hebben daartoe eind 2012 een manifest ondertekend. Het overleg wordt bijgestaan door een strategische adviescommissie onder leiding van NOC*NSF-bestuurder Harry Been en ondersteund door een werkorganisatie onder leiding van Marco Kooiman, projectleider evenementenbeleid bij NOC*NSF.
- 25 Kleinschalige evenementen om een *track record* van beeldbepalende sportevenementen op te bouwen.
- 26 Gedurende de periode 2002-2013 bedroegen de uitgaven ten behoeve van evenementen jaarlijks 4,7 miljoen euro.
- 27 Zie ook hoofdstuk 11.
- 28 In de regeling participeert ook OCW, zodat eveneens combinatiefunctionarissen op het vlak van cultuur kunnen worden aangesteld. De verhouding cultuur-sport is ongeveer 15%-85%. De onderhavige tekst concentreert zich op de inzet ten behoeve van sport en bewegen.
- 29 Voor deze paragraaf is dankbaar gebruikgemaakt van Von Heijden et al. (2013).
- 30 Beide interventies zijn inmiddels opgenomen in de Menukaart Sportimpuls, met de kwalificatie Goed Onderbouwd. Aanvragers van een Sportimpulsproject dienen een interventie van de Menukaart te kiezen.
- 31 De opleiding voor de eerstegraadsbevoegdheid voor vakleerkrachten wordt in Nederland aangeboden op hbo-niveau, waar vanuit het verleden geen onderzoekstraditie was. In het buitenland is dit vaak wel een universitaire opleiding, en heeft het onderzoek naar lichamelijke opvoeding zich verbreed tot sportonderzoek.
- 32 Ook in het Sectorplan wordt het onderzoek ondergebracht in de vijf hoofdlijnen presteren, vitaal, meedoen, kaart en beeld.
- 33 Hiermee veranderde de naam van NESI in NISSI (Netherlands Institute for Sport Science & Innovation).
- 34 http://www.rijksoverheid.nl/nieuws/2013/10/01/maatregelen-tegen-matchfixing.html?ns_campaign=nieuwsberichten-ministerie-van-volksgezondheid%2C-welzijn-en-sport&ns_channel=att
- 35 http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/kamerstukken/2013/07/01/kamerbrief-over-uitkomsten-ambtelijk-overleg-inzake-dopingbestrijding.html?ns_campaign=documenten-en-publicaties-over-het-onderwerp-sport&ns_channel=att
- 36 De eenmalige verhoging van 200.000 euro voor 2013 is structureel geworden met ingang van 1 januari 2014. Daarnaast is er eenmalig 313.000 euro beschikbaar gesteld voor het actieplan dat NOC*NSF, Dopingautoriteit en KNWU hebben opgesteld naar aanleiding van het rapport van de commissie-Sorgdrager.
- 37 Zie § 3.2.2 voor de uitkering van de Lotto aan NOC*NSF. Zie ook tabel 8.13 in hoofdstuk 8.
- 38 Zie verder <http://www.sportengemeenten.nl/index.php/component/content/article/61-visie-beleid/visie-beleidsplein/dossier-wet-markt-en-overheid/381-wet-markt-en-overheid2>
- 39 Els van Breda-Vriesman (2001-2008), Hein Verbruggen (1998-2008), Anton Geesink (1987-2010) en Willem-Alexander (1998-2013). Zie verder <http://www.nocnsf.nl/nederlandse-ioc-leden>